

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
معاونت بررسی‌های اقتصادی

سیاست‌گذاری سرمایه‌گذاری خارجی در دوران شیوع ویروس

مطابق آخرین پیش‌بینی‌های آنکتاد با توجه به همه‌گیری و گسترش ویروس کووید-۱۹ در جهان، طی سال جاری جریان‌های سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جهان ۴۰ درصد کاهش خواهد یافت و به پایین‌ترین سطح خود طی دو دهه گذشته، خواهد رسید. در پی این بحران، کشورها اقداماتی برای حمایت از سرمایه‌گذاران و اقتصاد، انجام داده‌اند. از اول نوامبر ۲۰۱۹ تا ۲۹ فوریه ۲۰۲۰، حداقل سه قرارداد سرمایه‌گذاری بین‌المللی، که هر سه از نوع معاهدات دو جانبه سرمایه‌گذاری بودند، به امضا رسیده و همچنین حداقل ۵ قرارداد سرمایه‌گذاری، فسخ شده است.

تهیه‌کننده: مسارجی نژاد

فروردین‌ماه ۱۳۹۹

- گسترش جهانی کووید-۱۹ بر نحوه تنظیم سیاست‌های سرمایه‌گذاری خارجی تأثیر می‌گذارد. پیش‌بینی می‌شود اثرات اقتصادی این همه‌گیری مخرب، ۴۰ درصد جریان‌های سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جهان را کاهش دهد و به پایین‌ترین سطح خود طی ۲ دهه گذشته برساند. چگونگی اتخاذ سیاست برای هر کشور با کشوری دیگر متفاوت است. به‌طور کلی بسیاری از کشورها، اقدامات سیاستی را با هدف حمایت از سرمایه‌گذاران و اقتصاد، اتخاذ کرده‌اند و یا قصد دارند این کار را انجام دهند. برخی دیگر نیز در حال انجام اقدامات لازم برای محافظت از زیرساخت‌ها و صنایع مهم داخلی به ویژه در بخش سلامت، هستند. این بحران ممکن است پیامدهایی در رابطه با موافقت‌نامه‌های بین‌المللی سرمایه‌گذاری و مذاکره در همین ارتباط را بدنبال داشته باشد. به‌طور کلی، گروه اقتصادهای G7، G20 و همچنین برخی از گروه‌های دیگر بیانیه‌هایی را در حمایت از سرمایه‌گذاری و زنجیره‌های ارزش جهانی صادر کرده‌اند. همه این اقدامات تأثیرات ماندگاری بر سیاست‌گذاری‌های آینده سرمایه‌گذاری خواهد داشت.
- در دوره زمانی نوامبر ۲۰۱۹ تا فوریه ۲۰۲۰، تعداد ۲۸ کشور، ۳۸ اقدام سیاست‌گذاری در حوزه سرمایه‌گذاری انجام داده‌اند که ۷۵ درصد از این اقدامات به منظور ایجاد شرایط سرمایه‌گذاری مطلوب‌تر برای سرمایه‌گذاران خارجی و داخلی طراحی شده است. این نسبت، برای بازه زمانی ژانویه تا اکتبر ۲۰۱۹ تا حدودی کمتر بوده، اما به‌طور کلی مطابق با روند بلندمدت سیاست‌گذاری است.
- تعداد زیادی از کشورها، اقدامات جدید آزادسازی را در صنایع مختلف اتخاذ کرده‌اند. برای مثال؛ کشورهای یونان، هند و اندونزی به ترتیب گام‌هایی برای آزادسازی در حوزه‌هایی از بخش‌های تولید گاز طبیعی، معدن زغال سنگ و بخش مالی برداشته‌اند. همچنین، اقتصادهای چین، امارات و ویتنام برخی موانع ورود را برای سرمایه‌گذاران خارجی، کاهش داده‌اند.
- تقریباً نیمی از کشورها اقدامات سیاستی جدیدی را برای تسهیل و ترویج سرمایه‌گذاری ارائه داده‌اند. به عنوان مثال، کشورهای الجزایر، جمهوری آذربایجان، کلمبیا، اندونزی، کنیا، پاناما و ایالات متحده آمریکا رژیم‌های تشویقی مالی را برای ارتقاء سرمایه‌گذاری معرفی یا اصلاح کرده‌اند.
- یکی دیگر از ویژگی‌های بارز تغییرات در حوزه سیاست‌های سرمایه‌گذاری، افزایش بیشتر اقدامات مربوط به غربال‌گری سرمایه‌گذاری‌های خارجی به دلایل امنیت ملی است. برای مثال، فرانسه رژیم غربالگری سرمایه‌گذاری خارجی خود را گسترش داد و بخشی از مکانیسم غربال‌گری را با افزایش دامنه شمول فعالیت‌های کلیدی، گسترده‌تر کرد.
- کشورها حداقل سه قرارداد سرمایه‌گذاری بین‌المللی امضا کرده‌اند که تعداد کل این قراردادها را به ۳۲۹۲ رساند. همانطور که در سال‌های اخیر نیز اتفاق افتاده است، موافقت‌نامه‌های جدید منعقد شده همچنان شامل مقررات اصلاح‌گرا در راستای

ابزار سیاست‌های آنکتاد، مانند بسته اصلاحات برای رژیم سرمایه‌گذاری بین‌المللی و چارچوب سیاست‌های سرمایه‌گذاری برای توسعه پایدار است. در اواخر فوریه ۲۰۲۰، تعداد ۲۶۶۲ قرارداد سرمایه‌گذاری بین‌المللی، لازم‌الاجرا بوده است.

• در طول بازه زمانی مورد بررسی، تحولات مهم دیگری در رابطه با سیاست‌گذاری بین‌المللی در سطح ملی، منطقه‌ای و چند جانبه مشاهده شده است. از جمله تحولات در سطح ملی و منطقه‌ای می‌توان به تصویب مدل‌های جدیدی از پیمان سرمایه‌گذاری دوجانبه و همچنین تنظیم اصول راهنمایی برای سیاست‌گذاری در حوزه سرمایه‌گذاری توسط برخی کشورها، خارج شدن انگلستان از اتحادیه اروپا، تصویب کامل موافقت‌نامه ایالات متحده-مکزیک-کانادا (USMCA) و ادامه مذاکرات موافقت‌نامه‌های منطقه‌ای بزرگ مانند موافقت‌نامه سرمایه‌گذاری اروپا-چین^۳ اشاره کرد.

• چندین پیشرفت چشم‌گیر نیز در سطح توافقات چندجانبه اتفاق افتاد که شامل ادامه گفت‌وگو در مورد اصلاحات مربوط به نحوه حل مشکلات سرمایه‌گذاری در رابطه با کارگروه ۳ کمیسیون حقوق تجارت بین‌المللی سازمان ملل (UNCITRAL) و مرکز بین‌المللی حل و فصل اختلافات سرمایه‌گذاری (ICSID) است. علاوه بر این، با توجه به بیماری همه‌گیر کووید-۱۹، بسیاری از ابتکارات و رویدادهای متمرکز بر سرمایه‌گذاری، از جمله برگزاری جلسات سطح بالا و اجلاس‌ها، لغو و یا به تعویق افتاد که از جمله آن‌ها می‌توان به مباحث ساختاری WTO در مورد تسهیل سرمایه‌گذاری برای توسعه که قرار بود مذاکرات آن از مارس ۲۰۲۰ آغاز شود، اشاره کرد.

الف) بحران COVID-19 و تأثیر آن بر سیاست‌های سرمایه‌گذاری خارجی

گسترش جهانی ویروس کرونا بر سیاست‌های سرمایه‌گذاری تأثیرگذار بوده است. اگرچه وسعت این تأثیر به گونه‌ای است که ارزیابی روند سرمایه‌گذاری کنونی را دشوار می‌کند، اما آنکتاد پیش‌بینی کرده که افت شدید ۴۰ درصدی در جریان سرمایه‌گذاری خارجی طی سال ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۱ اتفاق خواهد افتاد که پایین‌ترین سطح، طی دو دهه گذشته خواهد بود. به طور کلی بسیاری از کشورها اقدامات مختلفی را با هدف حمایت از سرمایه‌گذاران و اقتصاد، اتخاذ کرده‌اند و یا قصد دارند این کار را انجام دهند. برخی اقدامات با هدف حمایت از زیرساخت‌ها و صنایع مهم داخلی، به ویژه بخش سلامت انجام می‌شود. به‌علاوه، این بحران ممکن است پیامدهایی در حوزه مذاکرات موافقت‌نامه‌های سرمایه‌گذاری بین‌المللی نیز در پی داشته باشد. به طور کلی، گروه کشورهای عضو G7، G20 و همچنین برخی دیگر از کشورها بیانیه‌هایی در حمایت از سرمایه‌گذاری و زنجیره‌های ارزش جهانی صادر کرده‌اند. همه این اقدامات آخرین تأثیر بر سیاست‌گذاری آینده سرمایه‌گذاری خواهد بود.

^۱Bilateral Investment Treaty

^۲Brexit

^۳EU-China

۱. اقداماتی با هدف سرمایه‌گذاری در دوران پسا کرونا
۲. پاسخ آژانس‌های ترویج سرمایه‌گذاری به بحران COVID-19
۳. اقدامات با هدف حمایت از زیرساخت‌های مهم داخلی و سایر صنایع حساس
۴. سرمایه‌گذاری ابتکاری
۵. بسته‌های کمک‌های عمومی دولت برای اقتصاد، از جمله در حوزه سرمایه‌گذاری
۶. موافقت‌نامه سرمایه‌گذاری بین‌المللی
۷. بیانیه‌های سیاست بین‌المللی در حمایت از سرمایه‌گذاری و زنجیره‌های ارزش

ب) سیاست‌های سرمایه‌گذاری ملی

از نوامبر ۲۰۱۹ تا فوریه ۲۰۲۰، تعداد ۳۸ اقدام سیاستی در حوزه سرمایه‌گذاری توسط ۲۸ کشور صورت گرفته (جدول ۱) که اکثر این اقدامات در جهت ایجاد شرایط مطلوبی برای سرمایه‌گذاری در ۴ محور شامل؛ ورود و تاسیس، رفتار، ارتقاء و تسهیل و وضعیت کلی تجارت در اقداماتی برای آزادسازی، ارتقاء و تسهیل سرمایه‌گذاری در صنایع متعددی از جمله انرژی، معدن، خدمات مالی، گردشگری و فناوری اطلاعات انجام شده که در این زمینه به‌ویژه کشورهای در حال توسعه و اقتصادهای در حال گذار، فعال بوده‌اند.

مطابق جدول ۱، در محور ورود و تاسیس، ۱۱ کشور چین، فرانسه، یونان هند، اندونزی، ایتالیا، ژاپن، رومانی، امارات، آمریکا و ویتنام، اقدامات سیاستی جدیدی را در رابطه با ورود سرمایه سرمایه‌گذاران خارجی اتخاذ کردند. اکثر این کشورها محدودیت‌های مربوط به مالکیت خارجی را تعدیل کرده و شرایط جدیدی را برای تجارت فراهم کردند. در محور رفتار، ۵ کشور الجزیره، چین، مصر، نیجریه و ازبکستان، اقداماتی مربوط به برخوردی محترمانه با سرمایه‌گذاران پس از استقرار در کشور میزبان را انجام دادند. در محور ارتقا و تسهیل، ۱۳ کشور الجزیره، آرژانتین، آذربایجان، چین، کلمبیا، اندونزی، کنیا، مقدونیه شمالی، عمان، پاناما، اوکراین، آمریکا و ازبکستان، اقدامات مربوط به ترویج و تسهیل سرمایه‌گذاری را اتخاذ کردند. اقدامات بسیاری از این کشورها از طریق ارائه مشوق‌های سرمایه‌گذاری یا تسهیل رویه‌های سرمایه‌گذاری بوده است. در محور تسهیل وضعیت کلی تجارت نیز ۸ کشور آرژانتین، کلمبیا، مکزیک، مراکش، میانمار، قطر، سومالی و ویتنام، اقداماتی را برای تأثیرگذاری بر وضعیت کلی تجارت اتخاذ کرده‌اند.

نسبت اقدامات محدودکننده یا نظارتی در حوزه سیاست‌گذاری سرمایه‌گذاری، که در دوره مذکور، اتخاذ شده یا اجرایی شده‌اند، ۲۵ درصد است. این نسبت پس از رسیدن به بیشترین مقدار خود (۳۴ درصد) در سال ۲۰۱۸، کاهش یافته و اکنون بار دیگر

معاونت بررسی های اقتصادی

با روند بلندمدت سیاست‌گذاری هم‌راستا شده است (نمودار ۱). محدودیت‌ها و مقررات اعمال شده مربوط به انجام سرمایه‌گذاری‌های جدید توسط سرمایه‌گذاران خارجی به طور عمده ریشه در دلایل امنیت ملی در مورد میزان مالکیت خارجی در حوزه زیرساخت‌های مهم، فن‌آوری‌های اصلی یا سایر دارایی‌های حساس دارد. همه این اقدامات توسط اقتصادهای پیشرفته اتخاذ شده است.

نمودار ۱. روند تغییر در سیاست‌های سرمایه‌گذاری ملی از سال ۲۰۰۳ تا فوریه ۲۰۲۰ (درصد)

منبع: آنکتاد

معاونت بررسی های اقتصادی

جدول ۱. خلاصه اقدامات سیاست سرمایه گذاری ملی اتخاذ شده توسط کشورها در بازه نوامبر ۲۰۱۹ تا فوریه ۲۰۲۰

کشورها	ورود و تاسیس (۱۲)	رفتار (۵)	ارتقاء و تسهیل (۱۶)	وضعیت کلی تجارت (۹)
الجزیره		۱	۱	
آرژانتین			۱	۲
آذربایجان			۱	
چین	۲	۱	۱	
کلمبیا			۱	۱
مصر		۱		
فرانسه	۱			
یونان	۱			
هند	۱			
اندونزی	۱		۱	
ایتالیا	۱			
ژاپن	۱			
کنیا			۱	
مکزیک				۱
مراکش				۱
میانمار				۱
نیجریه		۱		
مقدونیه شمالی			۱	
عمان			۱	
پاناما			۱	
قطر				۱
رومانی	۱			
سومالی				۱
اوکراین			۱	
امارات	۱			
آمریکا	۱		۱	
ازبکستان		۱	۴	
ویتنام	۱			۱

منبع: آنکتاد

ج) سیاست‌های سرمایه‌گذاری بین‌المللی

۱. موافقت‌نامه‌های سرمایه‌گذاری بین‌المللی امضا شده، فسخ شده و لازم‌الاجراء

در طول دوره گزارش، حداقل سه قرارداد سرمایه‌گذاری بین‌المللی، که هر سه معاهدات دو جانبه سرمایه‌گذاری بودند، به امضا رسید که تعداد کل این قراردادها را تا پایان فوریه ۲۰۲۰ به ۳،۲۹۲ رساند. علاوه بر این، حداقل سه قرارداد سرمایه‌گذاری بین‌المللی در طول دوره بررسی، به اجرا در آمده‌اند. همچنین در طول دوره مذکور، حداقل ۵ قرارداد سرمایه‌گذاری فسخ شد که این تعداد بیش از تعداد قراردادهای منعقد شده جدید بوده است. قراردادهای فسخ شده شامل معاهدات سرمایه‌گذاری بین کشورهای کاستاریکا و جمهوری کره (۱ نوامبر ۲۰۱۹)، لهستان و انگلستان (۲۲ نوامبر ۲۰۱۹)، اکوادور و ایتالیا (۱ فوریه ۲۰۲۰)، بوسنی هرزگوین و ایتالیا (۱۰ فوریه ۲۰۲۰) و استرالیا و پرو (۱۱ فوریه ۲۰۲۰) بوده است.

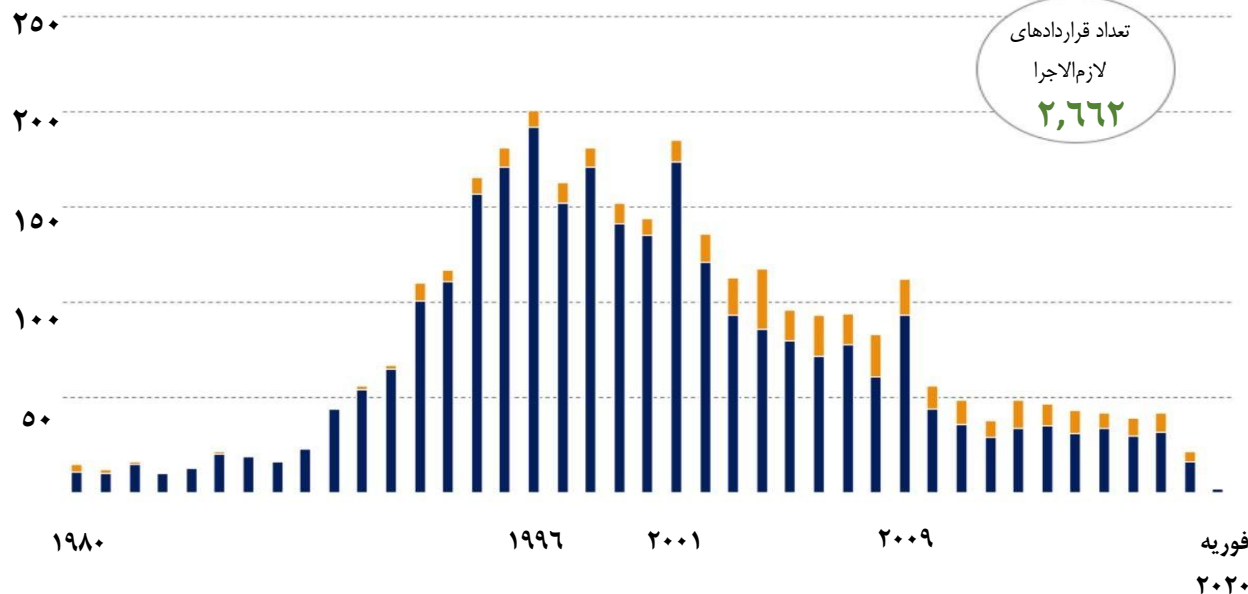
جدول ۲. موافقت‌نامه‌های سرمایه‌گذاری بین‌المللی جدید از اول نوامبر ۲۰۱۹ تا ۲۹ فوریه ۲۰۲۰

ردیف	نام موافقت‌نامه	تاریخ امضا قرارداد
۱	معاهده دوجانبه سرمایه‌گذاری بین تایوان و ویتنام	۱۸ دسامبر ۲۰۱۹
۲	معاهده دوجانبه سرمایه‌گذاری بین ژاپن و مراکش	۸ ژانویه ۲۰۲۰
۳	معاهده دوجانبه سرمایه‌گذاری بین برزیل و هند	۲۵ ژانویه ۲۰۲۰

منبع: آنکتاد

نمودار ۲. تعداد قراردادهای سرمایه‌گذاری بین‌المللی امضا شده از سال ۱۹۸۰ تا فوریه ۲۰۲۰

اوراق قرضه مصون از تورم ■ قراردادهای دوجانبه

۲. سایر پیشرفت‌ها در حوزه سیاست‌گذاری بین‌المللی

- توسعه در سطح ملی و منطقه‌ای:
 - ارائه مدل جدید معاهدات دوجانبه مراکش
 - تأیید موافقت‌نامه سه‌جانبه میان آمریکا-مکزیک-کانادا توسط آمریکا
 - لازم‌الاجرا شدن موافقت‌نامه تجارت آزاد استرالیا با هنگ‌کنگ و پرو
 - خروج انگلستان از اتحادیه اروپا و تنظیم رابطه آتی انگلستان با اتحادیه اروپا
 - تصویب موافقت‌نامه سه‌جانبه تجارت آزاد میان کشورهای عضو بازار مشترک آفریقای شرقی و جنوبی، انجمن کشورهای آفریقای شرقی و کشورهای عضو انجمن توسعه آفریقای جنوبی
 - انجام مذاکرات موافقت‌نامه سرمایه‌گذاری اتحادیه اروپا-چین
 - پیوستن سازمان D-8 برای همکاری اقتصادی- اصول ابتدایی آنکتاد برای سیاست‌گذاری سرمایه‌گذاری
 - تجدید پیمان منشور انرژی
- توسعه در سطح چندجانبه:
 - انجمن سالانه ایالات متحده آمریکا در زمینه تجارت و حقوق بشر که از سال ۲۰۱۱ برای بحث در مورد روندها و چالش‌های اجرای اصول راهنمایی سازمان ملل در زمینه تجارت و حقوق بشر، ترویج گفتگو و همکاری در مورد موضوعات مرتبط با تجارت و حقوق بشر و همچنین شناسایی شیوه‌های مفید ایجاد شده است
 - اقدام کارگروه ۳ کمیسیون حقوق تجارت بین‌المللی سازمان ملل برای انجام اصلاحاتی در مورد حل اختلاف بین سرمایه‌گذاران و دولت
 - اصلاح آئین‌نامه و مقررات مرکز بین‌المللی حل‌وفصل اختلافات سرمایه‌گذاری
 - بحث و گفتگو با سازمان تجارت جهانی در مورد تسهیل سرمایه‌گذاری برای توسعه

